

Olle Sjögren

Sung-Bong Park: *An aesthetics of the popular arts* – An approach to the popular arts from the aesthetic point of view

(Acta Universitatis Upsaliensis: Aesthetica Upsaliensia 5, 1993)

Titeln på Sung-Bong Parks doktorsavhandling, *An aesthetics of the popular arts*, riskerar nog att väcka en del felaktiga förväntningar utanför den egna disciplinen. Det finns ju många som framför allt förknippar ordet Estetik med något slags systematisering av stilgrepp eller teori om berättarformer. Den centrala problematiken i avhandlingen kunde med fördel fokuseras som "The Aesthetic and the Popular". Undertiteln ringar med desto större pregnans in både ämnet och metoden: "Ett närmande till de populära konsterna från estetisk synvinkel".

Park genomför nämligen en teoretisk diskussion, som utgår från Estetik i ordets dubbla bemärkelse. Det handlar samtidigt om forskningsdisciplinen och de upplevelsekvaiteter vi kallar estetiska. Man kunde också säga att författaren har utgått från sin personliga fascination för de populära produkter som inte blir kanoniserade som Konst, för att sedan träda in i det teoretiska spänningsfält som skapas av hans egen forskartradition. Parks "närmande" försöker överbrygga klyftan till Konsten med stort K, genom att ta upp de vanligaste idéerna till kritisk granskning.

Nu låter kanske "an approach" både diffust och anspråkslöst. Men man bör inte blanda ihop obestämd form i grammatiken med profillöshet i teorin. I *detta* sammanhang betyder "ett närmande" snarast en

personlig självständighetsförklaring, en ambition att utveckla *ett eget tillvägagångssätt*. Park nöjer sig inte med att tillämpa en eller ett par auktoriteter, utan försöker smälta ner ett vildvuxet idékomplex till en personlig tankesyntes. Med både energi och entusiasm ifrågasätter han att de estetiska kvaliteterna i Det Populära skulle vara mindre värda. Redan valet av termen Popular Arts spränger konstruktionen av ett enkelt motsatsförhållande mellan Konst och Popularitet. Men Park väljer också bort begreppet Popular Culture, som är det dominerande bland sociologer och kommunikationsforskare. Hans primära intresse är nämligen den estetiska upplevelsen, det som "gör livet rikare eller åtminstone mera uthärdligt".

Nu har upplösningen av alla estetiska barriärer mellan Konst och Populärkultur varit ett centralt inslag i den brokiga idéströmningen "postmodernism". Ändå tangerar Park bara något enstaka namn från detta läger i förbigående. Jag förmodar att han funnit den franska diskussionen alltför "flummig" för en framställning med litet högre anspråk på rationell begreppsreda. Men med litet kritisk distans till själva sättet att "modefilosofera" hade Park nog kunnat anknyta till en besläktad grundhållning, som bl a sätter populärkulturen framför högmodernismens avantgarde. Park kunde ju i första hand ha lutat sig mot de anglosachiska författare, som redan smält om den franska diskursen till inhemska trafikförhållanden.

Park har snarare profilerat sin "inomdisciplinära" utgångspunkt för att underminera Konstens särstatus, som "seriös" motpol till Det Populära. Han går tillbaka till de språkliga rötter där Estetik fortfarande betydde "förmimelse", men utan att fixera historien vid de filosofer som började skilja ut Konsten från Religionen, i ett estetiskt fri- rum för "intresselös kontemplation". Mot den gamla övertron på Eviga Värden ställer Park vår rätt till "vibrationer", till sinnliga upplevelser som får en att känna sig levande i nuet. Vem förnekar, idag, att motståndet mot afroamerikanska rytmer har bottnat i en asketisk ideologi, med alltför svagt utvecklät sinne för kroppsliga motrörelser. I Parks argumentation blir det en poäng att Ludwig Wittgenstein faktiskt var Betty Hutton-fan, gillade en av Hollywoods enklare showstjärnor. Det har ju sällan varit de stora tänkarna själva, som gett upphov till myten att man skulle reflektera djupare utan sinnlig kontakt med "lägre" re-

gioner. Det är en sak att värdesätta intellektuella ansträngningar, en annan att kortsluta växelspelet mellan känsloliv och kroppsfunktioner. Park betonar att det även krävs speciell sensibilitet för ickekanoniserade smaskikt, med lekfulla attityder och känsla för spänningen mellan rutinformler och spontanflöde. Och visst ligger det mycket i hans antydan att konflikten mellan "högre" och "lägre" smaskikt ofta har fungerat som täckmantel för *spänningar inom individen själv*.

Själv har Park funnit en god balans mellan sitt personliga engagemang och vetenskapens mer behärskade stilideal. Hans intresse för populära kulturprodukter är lika uppenbar som den kritiska hållningen till inskränkta konstdefinitioner. Men Park släpper aldrig sin förankring i den analytiska filosofi, som befriat estetiken från så mycket metafysisk bråte. Han löser upp en rad suddiga föreställningar och klargör de centrala begreppen med rationell argumentering. Men Park nöjer sig inte med att avmystifiera den idealistiska konstfilosofin. Han vill också vidga forskningsfältet för den analytiska estetiken, bortom reflektionerna kring Konsten i en trängre mening. Och det gör han genom att karva ut en egen nisch, där begreppen Estetisk och Populär kan mötas.

Med de två första tredjedelarna av sin avhandling flyttar Park fram de teoretiska positionerna, i en central men försummad problematik. Betydligt svagare är den avslutande delen, där författaren diskuterar de estetiska upplevelsekvaiteter som han funnit utmärkande för de populära konsterna: Det Komiska, Det Erotiska, Det Sensationella, Det Fantastiska och Det Sentimentala. Här har jag ibland haft litet svårt att få ett klart grepp om Parks sätt att resonera och funnit flera av hans teser tvivelaktiga. Rent metodiskt fortsätter han med sin teoretiska begreppsanalys från föreställningarna om Det Estetiska och Det Populära. Men frågan är om samma närmande verkligen passar för att utforska egenarten hos populära konstner? Glider Park här inte snarare ut i Empirins vida Ocean, utan att riktigt göra klart för sig vilka nya faror som lurar därstädes?

När samtalet gäller Konsten kan en krets filosofer eller estetiker lätt belysa problematiken med en gemensam referensram. Man väger olika idéer mot varandra och åskådliggör med exempel som alla känner till. Men hur ska man kunna närma sig Det Populära på samma

sätt, med alla dess olika genretaditioner och publiksammanhang? Räcker det att generalisera in abstracto och sväva vid sidan av vardagens kultursplittring? Kan man överhuvud taget diskutera estetiska upplevelse-
sekvaliteter, utan att beröra vilka åldersgrupper eller kön som dominerar den sociala receptionsramen?

Detta problem hade säkert framträtt tydligare, om Park varit lika energisk i sin begreppsanalys av Det Populära som av Det Estetiska. I själva verket är det många människor – ofta en majoritet – som *ogillar* en del av de genrer Park räknar upp i sin exempelkatalog: science fiction, rockmusik, slapstickfars. Liksom Konsten brottas även "de populära konsterna" med sin egen paradox. Estetiken tvingas ju bli en reda ut tvistefrågor som "Är dålig konst Konst?" genom att klargöra hur man blandat ihop kritikens värdekliché med en neutral beskrivningsterm. På liknande sätt måste vi lösa upp en paradox som "Varför är vissa populära konstver så impopulära?" Här gäller det inte minst att lära sig skilja på kontroversiella kvaliteter och slentrianmässigt kvantitetstänkande.

Det har också blivit allt svårare att resonera om estetiska upplevelser utan att beröra Publiken, utan att relatera till en institutionell ram eller konkret mottagargrupp. Lämnar man den generella diskursen för en diskussion av estetiska upplevelse-
kvaliteter, måste man differentiera begreppet Underhållning som ett "relationellt" funktionskomplex. Även smaken för Det Populära har splittrats av en rad inbördeskrig, med en ofta avgrundsdjup klyfta mellan lättare avkoppling (s k *Mainstream*) och den häftigare nöjesutlevelse som bärs upp av olika subkulturer. Vad händer tex om man börjar utforska en till synes homogen grupp som Science Fiction-fans? Jo, man finner bl a att manliga och kvinnliga entusiaster kan ha helt olika sätt att organisera sig, kring ett specialintresse som får etablera en avvikande värdegemenskap.¹

I sin diskussion av Det Komiska förbigår Park också de många röster som menar att kvinnor inte har mindre utan *en annan humor*.² Visst kan man säga att könsaspekten tunnas ut på en mer generell ab-

¹ Jfr Henry Jenkins: *Textual poachers. Television fans & participatory culture*. Routledge: NY 1992, och Carol Bacon-Smith: *Enterprising women. Television fandom and the creation of popular myth*, University of Pennsylvania Press: Philadelphia 1991.

² Se tex Emily Toth: "A laughter of their own: Women's humor in the United States", i W B Clark (red): *Critical essays on American humor*, Hall & Co: Boston 1987.

straktionsnivå, men det är inte längre oproblematiskt att bara utgå från vår manligt dominerande "skrattekultur". Genom att aldrig beröra "leendekulturen" missar Park den tystare kunskap, som döljer sig bakom klivna ansiktsuttryck. Jag saknar också några centrala röster i 80-talets livliga diskussioner bland ungdomskulturforskare, som har intresserat sig för samspelet mellan expressiva gruppstilar och medieburna subkulturer och analyserat hela 1900-talet i Ungdomsestetikens tecken.³ Park uppmärksammar i stort sett bara musiksociologen Simon Frith, inte tex Dick Hebdiges inflytelserika *Subculture* som avslutas med frågan: "O K, it's culture, but is it Art?"⁴

Men jag är här inte ute efter "luckor" i Parks litteraturförteckning. Sådana är ofrånkomliga i ett teoretiskt syntesarbete av denna typ, och Parks beläsenhet är imponerande. Nej, poängen ligger i att själva kunskapsbilden förändras, om man byter ut en Stjärnkritiker mot en Subkultur. I sin diskussion av fenomenet Camp tar Park, naturligtvis, upp Susan Sontags uppmärksammade essä från mitten av 60-talet, men därmed reducerar han fenomenet till något slags modernt Kitsch. I kölvattnet på 70-talets könspolitiska aktivering har man på ett helt annat sätt klarlagt Campens djupa rötter i homosexuella subkulturer. Sontag var i hög grad bunden av 60-talets fördomar och lät Camp bli ett ting, i stället för att frilägga den speciella sensibilitet som kallas skär humor. Redan långt före Sontags essä fungerade Camp som en ironisk strategi, att hantera klyftan mellan upplevd könsidentitet och förväntad rollmask. Förnekad offentlig synlighet fick avvikaren lära sig konventionen, att med överdrivna stilbrott gestalta Lögnen ... som berättar Sanningen.⁵

Därmed ville jag inte ha sagt att Park skulle ha undvikit att sticka ut hakan i en empiri, som i princip är oändlig men också har sina akademiska revirgränser. Konfrontationer mellan generalteoretiker och specialister är nödvändiga och bidrar till att klargöra förskjutningar inom rådande arbetsdelning. Det primära hindret för en "populärkon-

³ Se tex det magistrala praktverket *Schock und Schöpfung*. Jugendästhetik im 20. Jahrhundert, red Bucher & Pohl, Luchterhand: Darmstadt 1986.

⁴ Dick Hebdige: *Subculture*. The meaning of style, Methuen: London 1979, s128ff.

⁵ Philip Core: *Camp*. The lie that tells the truth, Plexus: London 1984.

sternas estetik” tycks idag vara att ingen enskild estetiker längre kan överblicka alla specialestetiker. En metadisciplin som specialiserar sig på en jämförande idédiskussion med vidare historiska perspektiv kan naturligtvis inte samtidigt befinna sig längst fram på alla nya forskningsfronter.

Styrkan i Parks avhandling är inte minst att den fungerar så väl som genomskinlig kommunikation över disciplinränserna. Men just därför att hans centrala argumentationskedja framstår som så enkel och tydlig, underskattar vi lätt fallgroparna i spänningsfältet mellan Det Estetiska och Det Populära. Det har krävts både energi och precision att röja upp snårskogen av motstridiga begreppsbildningar till en öppen skogsglänta. Eftersom Sung-Bong Park är korean kan jag här inte motstå frestelsen att ringa in hans avhandling med en nymyntad skenkinetik, dvs skenkinesiskt visdomsord formulerat av Charlie Chan i en serie billiga deckarfilmer. I *Charlie Chan på cirkus* (1936) förekom bl a en klurighet som ”Mind like parachute — only function when open”. Grundhållningen i den recenserade avhandlingen kan sammanfattas med ”Aesthetics like Park — better without fences”.